

Lark Mirrors: folk art from the past. Arentsen, H.F. & N. Fenech, 2004. Uitgegeven in eigen beheer, Malta 2004. ISBN 99932-0-284-3 (paperback) of -0-283-5 (hardback). 140 pp. Bestellen door overmaken van € 40,- (geb. editie €70,-) op postbankrekening 1920666 t.n.v. H.F. Arentsen, Dick Tolstraat 77 1132 KH Volendam.

De Malteekse journalist Natalino Fenech en de Nederlandse verzamelaar van vogelvangmiddelen Herman Arentsen hebben een opmerkelijk boekwerk samengesteld over het verschijnsel leeuwerikspiegels. Dit zijn relatief kleine, met spiegel-scherven beplakte houten borden (soms in de vorm van wiekelende vleugels), vastgemaakt op een stok, die jagers aanvankelijk handmatig en later mechanisch lieten rondwentelen. Daarmee werden vanaf de 17^e tot in de 20^e eeuw leeuweriken aangetrokken om ze te schieten of te vangen. Zulke leeuwerikspiegels werden in allerlei vormen vooral in Engeland, Frankrijk, Italië en Malta op ruime schaal aangewend om met name Veldleeuweriken buit te maken voor menselijke consumptie. Deze historische studie stoelt op een omvangrijk onderzoek van oude jachtliteratuur en van verzameld beeldmateriaal. Deze worden per land in afzonderlijke hoofdstukken besproken. Het boek illustreert met tekeningen en foto's de grote historische vormverscheidenheid van hiervoor ontworpen leeuwerikspiegels. Voor Nederland kan Arentsen het gebruik van leeuwerikspiegels historisch nauwelijks documenteren. Er werden in Nederlandse verzamelingen slechts twee leeuwerikspiegels aangetroffen.

Het gebruik van dit vangmiddel was zeer doeltreffend; ook na een eerste schot op door de leeuwerikspiegel aangetrokken vogels kwamen de weggevlogen leeuweriken binnen korte tijd weer terug, waarna ze alsnog aan de jagers ten prooi vielen. Ook andere soorten konden worden aangetrokken met de spiegels: plevieren (waaronder Morinelplevier), piepers en vinkachtigen. Er werd (wordt?) in Malta het jaar rond mee gevangen, niet alleen in beide trekperiodes, maar ook 's zomers op lokale Kortteenleeuweriken of 's winters op overwinterende vogelsoorten. De ontwikkeling van zulke spiegels met hun hypnotiserende werking op vogels stoelt waarschijnlijk op de ervaring dat zij gebiologeerd kunnen reageren op hun spiegelbeeld of reflectie in water. Zo zien sommige vogelsoorten in hun spiegelbeeld een voedselconcurrent

of indringer in hun territorium. Mogelijk dat zo (begin 17^e eeuw) het idee voor het ontwerpen van dit vangmiddel is ontstaan. Diverse auteurs geven nog andere verklaringen van de aantrekkingskracht van leeuwerikspiegels: doordat ze het beeld opwekken van brand of van kabbelend water, of omdat ze de illusie wekken dat ze soortgenoten zien. Daarnaast is er de verblindende werking van de roterende spiegels, die de vogels in de ban ervan houdt. Een recent voorbeeld, maar dan van spiegels als afschrikmiddel, is het gebruik van op wind roterende, gebolde spiegels op de luchthaven Schiphol.

Deze studie is niet alleen voor vogelvangsters (en -rings) interessant vanwege de ruime informatie over minder bekende vang- en jachtmethoden uit het verleden, maar ook voor eenieder die in vroegere vogelvangpraktijken geïnteresseerd is. Wellicht zijn dergelijke roterende borden met spiegels ook als vangmiddel op vogelringbanen te gebruiken?

Van gevangen leeuweriken wordt in Frankrijk paté gemaakt (nog in 1962 verkocht de Amsterdamse Bijenkorf als *paté d'alouette* (zie Voous 2003, De Gierzwaluw 41(3):50). Het is mogelijk dat naast habitatfactoren de hoge jachtdruk op leeuweriken in Zuid-Europa een rol speelt bij de schrikbarende teruggang van de soort in de broedgebieden. Over de vroegere en hedendaagse jachtdruk op Veldleeuwerik geven auteurs helaas weinig informatie. - *Ruud Vlek*

Gulls of Europe, Asia and North America. K. Malling Olsen & H. Larsson, 2004. C. Helm, London, 608pp. ISBN prijs: ca. €75.

In september 2004 kwam dan eindelijk de beloofde gecorrigeerde versie van dit boek uit. Zoals in Limosa 76-3 (2003) werd opgemerkt, stond de eerste druk bol van de grote en kleine fouten en deze werd door de uitgever dan ook prompt teruggeroepen. Een ieder die het boek destijds had aangeschaft heeft inmiddels deze nieuwe versie (kostenloos) kunnen ontvangen.

In het jaar dat het boek van de markt is geweest zijn helaas niet alle fouten verbeterd. De verspreidingskaarten zien er nu beter uit, maar nog steeds bevinden zich hierin (en ook in de tekst waar het gaat om de verspreiding en trek) af en toe kleine onvolkomenheden. Dit geldt ook voor de fotobij-schriften. Ondanks deze tekortkomingen is het toch een belangrijk standaardwerk dat zijn verre

voorganger (*Gulls, a guide to identification* van Peter Grant uit 1986) op alle fronten overtreft en de komende jaren zijn gelijke niet zal kennen. Toch heeft de reputatie van deze vermaarde uitgever door deze gang van zaken wel een deuk opgelopen. Het is dan ook te hopen dat de uitstaande titels nog eens gecontroleerd worden voordat ze op de markt komen. - *Gert Ottens*

Plan van Aanpak herintroductie van het Korhoen in Brabant. C.E. Van der Ziel & H.E. van der Lans 2004. Ecoplan rapport 197. Ecoplan, Rhee. 56 pp.

De ecologie van het Korhoen, de snelle opkomst en verdwijning uit Nederland, de terreingesteldheid in Noord-Brabant anno 2004 en het mislukken van alle korhoenherintroducties in Europa: alles wordt keurig beschreven in dit rapport dat de mogelijkheid verkent om de soort in Noord-Brabant te herintroduceren. Om het Korhoenders naar de zin te maken, moet de tijd 50 jaar worden teruggezet. De schrijvers hopen dat te bewerkstelligen door bos af te zetten, te maaien, akkertjes te bebouwen, vee-

paadjes, zonnetaluds, verbindingzones en drinkplaatsen aan te leggen en door predatie- en recreatiedruk te verminderen. Veel van deze zaken impliceren een eindeloze veldslag tegen successie en predators. Weinig hoopgevend is het lot van 60 jonge Korhoenders in een kooi op de Hoge Veluwe, waarvan er 40 voor de eerste balts door de netten naar buiten werden getrokken door Haviken. De geraamde kosten voor de inrichting van 1000 ha korhoengebied bedragen €932 000,- voor eenmalige veranderingen en iets meer dan €200 000 voor jaarlijks onderhoud, fokken en onderzoek.

De vraag blijft natuurlijk waarom er in het Nederlandse natuurbeheer zo vaak wordt geprobeerd om koste wat kost een successiestadium te bereiken of behouden, dat alleen onder veel ingrepen tot stand kan komen – iets wat doorgaans mislukt. Gaan we niet 50 jaar, maar wat verder terug in de tijd, dan was Nederland bebost. Geen Korhoenders waarschijnlijk, maar wel Middelste Bonte Spechten en andere leuke bosvogels. Om die terug te krijgen hoeft je alleen met je armen over elkaar af te wachten, maar wellicht ligt dat niet zo in onze aard. - *Willem van Manen*

OPROEP

Grutto's en Kemphanen met kleurringen

In 2004 is de Rijksuniversiteit Groningen in Zuidwest-Friesland gestart met een onderzoek aan twee 'binnenlandse' steltlopersoorten: Grutto en Kemphaan. Dit onderzoek maakt deel uit van een groter onderzoeksproject waarin habitatkeus, migratiepatronen, immuunsysteem en populatieontwikkelingen van verschillende soorten steltlopers worden vergeleken. Nederland is voor Grutto's van cruciaal belang als broedgebied, terwijl tienduizenden Kemphanen ons land nog steeds gebruiken om op te vetten tijdens de trek. Voor beide soorten is Nederland daarom een belangrijke schakel in hun levenscyclus. Om die reden is dit onderzoek ook vanuit het oogpunt van natuurbescherming van belang.

Als onderdeel van het onderzoek worden beide soorten ook gekleurd. Elke vogel wordt voorzien van een metalen ring, vier kleurringen (twee per poot) en een gekleurde vlag (kleurringen en vlag allen zonder inscripties). De gebruikte kleuren zijn: geel, blauw, rood en wit. De metalen ring vormt geen onderdeel van de code en de positie daarvan is niet van belang. Bij Grutto's zijn alle kleurringen en de vlag uitsluitend om de tibia aangebracht (boven de

'knie'), terwijl ze bij Kemphanen ook om de tarsus (beneden de 'knie') kunnen zitten. De positie van de vlag kan wisselen: boven, tussen of onder de kleurringen.

We hopen natuurlijk dat veel mensen de moeite willen nemen om waarnemingen van gekleurde vogels aan ons door te geven. Dat kan op onderstaand contactadres. E-mail is voor ons de snelste en gemakkelijkste manier om waarnemingen te ontvangen en waarnemers te informeren over de voortgang van het onderzoek en wetenswaardigheden over de door hen waargenomen vogels. Behalve de exacte positie van vlag en ringen willen we natuurlijk ook graag weten waar (zo mogelijk coördinaten) en wanneer de vogel gezien is. Aanvullende informatie over groepsgrootte, gedrag, habitat en het aantal vogels dat op ringen gecontroleerd is, is bijzonder welkom!

Wie meer wil weten over het onderzoek en de resultaten van afgelopen jaar, kan op onderstaand adres de (digitale) Nieuwsbrief over 2004 aanvragen.

Jos Hooijmeijer, Yvonne Verkuil, Julia Schröder, Christiaan Both en Theunis Piersma,
p/a Jos Hooijmeijer, Klokslach 24, 8723 GB Koudum, tel. 0514-522352, Email: j.c.hooijmeijer@rug.nl